

зберегти стильові особливості фольклорного твору, оскільки поверхове відтворення фольклорного зразка з нот нівелює саму його природу і не рекомендується у практичній роботі.

Отже, дитячий фольклорний ансамбль сприяє згуртуванню всього учнівського шкільного колективу, оскільки в ньому беруть участь учні різних класів. При злагодженій систематичній роботі ансамбль швидко перетвориться в центр музичної культури у школі, стане активним пропагандистом народної творчості та вагомою підставою для національного виховання підростаючого покоління.

Література

1. Гордійчук М. Фольклор і фольклористика. – К.: Муз. Україна, 1979.
2. Гошовський В. У истоков народной музыки славян. – М.: Сов. композитор, 1971.
3. Грица С. Фольклор у просторі та часі. Вибрані статті. – Тернопіль: Астон, 2000.
4. Дей О., Грица С. Принцип класифікації і наукового видання української словесно-музичної творчості на сучасному етапі. – К.: Наук. думка, 1967.
5. Іваницький А. Українська народна музична творчість. Посібник для вищих та середніх навчальних закладів. – К.: Муз. Україна, 1990.
6. Квітка К. Избранные труды в двух томах. – М.: Сов. композитор, 1973.
7. Колесса Ф. Ритміка українських народних пісень // Колесса Ф.М. Музикознавчі праці / Підгот до друку С.Й. Грица. – К.: Наук. думка, 1970.
8. Правдюк О. Методика записування музичного фольклору. – К.: Муз. Україна, 1981.

Світлана Копилова
наук. керівник – доц. І.П. Гринчук

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА У МУЗИЧНО-РИТМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мистецтво, як специфічна художня форма відтворення та зображення реального і духовного світів людини, створює багатогранну цілісну картину образу світу. При цьому, завдяки своєму синтетичному впливові, необхідності співучасті в художній творчості в будь-яких її формах, у суб'єкта виховується здатність "проживати" знання, отже, "оживляти" процес пізнання, створюється міцне підґрунтя для виявлення й розвитку не тільки художніх, а й інших здібностей, для розкриття творчого потенціалу.

При правильній організації художнє виховання охоплює всі сфери психіки людини, саме тому його можна розглядати як найбільш ефективний шлях формування духовної особистості. Визначенню місця і ролі художньої творчості у сучасному соціумі присвячено чимало праць, серед дослідників: Б.Брилін, О.Гавеля, В.Дряпіка, І.Зязюн, О.Комаровська, Г.Локарева, Л.Масол, Н.Миропольська, Г.Падалка, І.Петрова, А.Обертинська, О.Олексюк, О.Оніщенко, В.Панченко, О.Рудницька, О.Сухомлинська, І.Юдкін.

Процес формування творчої особистості сучасного школяра відбувається в значно трансформованій соціокультурній ситуації, яка несе як сприятливі фактори (доступ до широкого художньо-інформативного поля), так і негативні (масовий вплив різномірної інформації, часто з елементами "артризованого" насильства, жорстокості тощо).

Все це зумовлює нові концептуальні засади художньої освіти школярів, закладені в Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України [7]. У ній суттєве оновлення змісту художньої освіти пов'язується з естетизацією соціально-педагогічного середовища, з докорінною зміною традиційних поглядів на художньо-естетичне виховання як цілісну духовно-світоглядну модель, що має запроваджуватись у контексті багаторівневої діалогової педагогічної взаємодії.

У дослідженнях, присвячених художньо-естетичному вихованню школярів у позаурочний час [9], підкреслюється, що актуальним питанням у сфері художньо-естетичного виховання є формування дитини як активного творця художнього простору, повноправним членом якого вона виступає. Необмежені можливості для цього має саме позаурочна діяльність школяра [8], в якій він бере участь на засадах добровільного вибору та рівноправного спілкування з іншими дітьми та дорослими. Але її організація в школі, зокрема, уроки, факультативні заняття, гурткова робота із предметів "Хореографія", "Ритміка", також потребує нових підходів до визначення змісту та переосмислення традиційних форм.

Зупинимося детальніше на одному із компонентів музично-естетичного виховання, а саме: музично-ритмічній діяльності школярів, яка закладена, зокрема, в Державному стандарті [3] як мистецько-синтетична змістова лінія "Хореографічне мистецтво". Опановуючи її зміст, учні повинні оволодіти знаннями про хореографію як вид мистецтва, її роль у житті людини, про види танцю на основі осмислення зв'язку музики, танцювальної пластики, сценографії. Обов'язковою вимогою є оволодіння знаннями про національні особливості українського народного танцю. Згідно державних

вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів повинні оволодіти уявленнями про азбуку хореографії, уміннями виконувати окремі танці.

В сучасній психологічній науці поняттю "обдарованість" властива яскрава полісемія: під нею розуміють інтелектуальний потенціал особистості і сукупність природних передумов здібностей, наявність внутрішніх умов для видатних досягнень в діяльності тощо. Однак, семантична багатозначність цього поняття, тим не менше, зберігає основний, найбільш важливий момент в його змісті незмінним – наявність схильності до виконання певного роду діяльності [6].

В сучасній науковій літературі [5] робиться аналіз моделей обдарованості, яка включає в собі різноманітні структурні компоненти:

- уваги і волі, довільної пам'яті, асоціативних процесів (Г. Россолімо, 1909);
- якісно виражені властивості інтелекту, спрямовані на адаптацію до нових задач і умов життя (В. Штерн, 1915);
- інтелектуальний потенціал (А. Біне, 1940);
- зв'язок загальних і спеціальних здібностей (Б. М.Теплов, 1947);
- здатність до виявлення та формулювання проблем, здатність до генерації ідей, гнучкість мислення, оригінальність, здатність до вдосконалення, здатність вирішувати проблеми (Дж.Гілфорд, 1966);
- здатність до гострого сприйняття недоліків, пропусків, дисгармоній; легкість, гнучкість, оригінальність мислення, ретельність розробки деталей (Е. Торренс, 1966);
- загальний інтелект, спеціальні здібності, особистісні особливості (Дж.Танненбаум, 1989);
- когнітивна обдарованість, сензитивність до потенційно-значимих проблем, незалежність у невизначених ситуаціях (Р.Альберт, М.Рунко, 1986);
- пізнавальні потреби, проблемність, відкритість новому, оригінальність, здатність до передбачення, здатність до оцінки, до створення ідеальних еталонів (О.М.Матюшкін, 1993).

Очевидно, що сама модель в процесі свого формування і дослідження проходила шлях вдосконалення і розвитку, переборолла односторонній інтелектуальний напрямок і набула певної цілісності.

Обдарованість, зокрема, хореографічна, на думку О. Кульчицької [4], – це явище складне, багатогранне. Природа здібностей, які становлять сутність хореографічної обдарованості, ще не достатньо розкриті: існують різні погляди на те, які саме якості особистості (музичні дані, пластика тіла, виразність мімічна чи темперамент) мають переважати, щоб можна було стверджувати про високий рівень обдарування. Очевидно, в здібній до хореографії людини перелічені якості поєднані, структуровані таким чином, що у своїй єдності створюють неперевершений талант. Одним із шляхів вивчення цього феномена є застосування біографічного методу, на основі якого можна прослідкувати взаємодію різних чинників: генетично – спадкових, соціальних, спеціально – розвиваючих.

Хореографічне мистецтво має значний розвиваючий вплив на особистість. Для дітей молодшого шкільного віку різні форми хореографічної діяльності – танці, марширування, уроки ритміки, фізичні спортивні вправи – відповідають їх природній потребі в русі. Рух стимулює діяльність організму, сприяє напруженню м'язів, активізації всіх органів, потреба в русі разом із потребою в нових враженнях є провідною в розвитку дітей даного віку, однак цей процес відбувається нерівномірно.

Заняття хореографією приваблюють дітей молодшого шкільного віку можливістю рухатись під музику, від чого дитина одержує насолоду, збудження, виявляє свою індивідуальність. Найчастіше нахил до хореографії виявляють діти рухливі, з розвиненою моторною сферою.

З метою забезпечення ефективності навчально-виховного процесу, педагог має спиратись на дитячу увагу, яка є основою успішного проведення хореографічних занять, і виявляється зовні в м'язовому напруженні, міміці обличчя, поставі. Учні молодшого шкільного віку здатні концентрувати увагу протягом 15-20 хвилин, тому рекомендується використовувати різні методики, давати різноплановий матеріал, змінювати структуру занять, окремих його частин. Наприклад, можна застосовувати спеціальні тренувальні вправи та ігри на розвиток уваги для першокласників. Так, автори О. Васильєва та І. Поклад [1] пропонують наступні:

- "Будь уважний", метою якої є стимулювання уваги, швидкості і точності реагування на звукові сигнали;

- "Слухай оплески", яка передбачає розвиток активної уваги школярів;

- "Чотири стихії", які зображують за допомогою пластичних рухів "землю", "воду", "повітря", "вогонь".

Автори рекомендують і ряд тренувальних вправ на розвиток пам'яті: "Запам'ятай рухи", "

Запам'ятай своє місце", на розвиток спостережливості: "Митець", "Тінь", "У крамниці дзеркал" [1].

Впродовж педагогічної практики нами було апробовано названі вправи з учнями 1-4 класів. Практика засвідчила, що за допомогою використання спеціальних рухів в іграх, танцях діти глибше сприймають емоційний зміст того чи іншого музичного твору. Щоб виховати у дітей здатність до емоційного та цілісного сприймання музики необхідно ознайомити їх із засобами музичної виразності та навчити рухатися в характері і темпі музики: точно починати і закінчувати рухи разом з музикою; передавати рухами динамічні відтінки музики (форте, піано); виконувати нескладні ритмічні малюнки, розрізняти і виконувати в рухах музичні тривалості; знати музичні розміри 2/4, 3/4, 4/4; розрізняти побудову музичних фраз із затакту.

Важливо, щоб вся музично-ритмічна діяльність учнів не протікала абстрактно, лише у вигляді своєрідної гімнастики, а щоб вона пов'язувалась із звичайною діяльністю дітей, їх повсякденним життям, працею, організацією їх життя в групі, прогулянками, екскурсіями. Таким чином, робота з ритмічного виховання входить у різноманітні види діяльності дітей і в проведенні її повинні брати участь всі, хто працює з дітьми.

Над створенням методики музичного виховання дітей засобами ритмічних рухів працювало багато дослідників, методистів; Перевірялись на практиці, уточнювались, удосконалювались методи роботи, обсяг необхідних вмінь і навичок, репертуарний матеріал. Музично-ритмічна діяльність молодших школярів, в основу якої покладено теоретичні концепції Ж.-Ж. Далькроза, ідеї ритмічного танцю А. Дункан, принципи музично-ритмічного виховання К. Орфа, величезний досвід національної культури, узагальнений, зокрема, В. Верховинцем [2] та сучасними педагогами-методистами, займає значне місце серед різновидів діяльності учнів на уроці музики в інтегрованих уроках мистецтва. Ця діяльність спонукає до поглибленого оволодіння основами хореографічного мистецтва у ході занять ритмікою, занять у гуртках класичного, народного, сучасного естрадного танцю тощо.

Все це разом пробуджує в учнів інтерес до мистецтва танцю, розвиває координацію рухів, уміння володіти своїм тілом, глибше розуміти музику, яка супроводжує танець. Володіння елементами танцювальної азбуки дозволяє школярам брати активнішу участь в культурному житті класу та школи, сприяє свободі спілкування між однолітками, вселяє почуття впевненості у своїх можливостях, а головне – розширює горизонти пізнання мистецтва у всіх його різновидах. Музично-ритмічна діяльність розвиває емоційну сферу, уяву, художньо-образне мислення школяра, робить його більш емпатійним та комунікативним, отже, сприяє розвитку творчої особистості молодшого школяра загалом.

Література

1. Васильєва О., Поклад І. Розвиток творчої особистості дитини в хореографічній діяльності // Мистецтво та освіта. – 2002. – №2. – С. 42-43.
2. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. – 5-те вид. – К.: Музична Україна, 1990. – 152с.
3. Державний стандарт базової та повної середньої освіти // Мистецтво та освіта. – 2004. – №2. – С. 2-6.
4. Кульчицька О. Хореографічна обдарованість // Мистецтво та освіта. – 2001. – №4. – С. 42-44.
5. Марков С. Механизмы творчества и интегративная модель одаренности / Талановита особистість: сім'я, школа, держава: Тези доповідей. ч. II. – К., 1994. – С. 7-9.
6. Марковец Л., Марковец Г. Зависимость проявления педагогической одаренности будущих учителей от целенаправленного воздействия на них ближайшего социального окружения / Там же. – С. 9-11.
7. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України // Шкільний світ. – 2002. – №9. – Вкладка.
8. Слісаренко Н. В. Проблема використання вільного часу учнями молодших класів // Теоретико-методологічні проблеми навчання і виховання. - К., 2000. – С. 134-140.
9. Художньо-естетичне виховання школярів у позаурочній діяльності: Програма (Укл. Масол Л. М., Ганнусенко Н. І., Комаровська О. А. та ін.) // Шкільний світ. – 2002. – №11. – Вкладка.